

Δρ. Δημήτριος Καραμπερόπουλος
 Πρόεδρος Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης
 Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα

Η πρωτοποριακή θέση του Ρήγα Βελεστινλή το 1797 εναντίον της θανατικής ποινής

Ο Ρήγας Βελεστινλής (1757-1798) στην προετοιμασία του στρατηγικού σχεδίου της επανάστασής του για την απελευθέρωση από την πολύχρονη σκλαβιά, ενδιαφέρθηκε εκτός από την προετοιμασία της εξέγερσης και τον εν συνεχεία ένοπλο αγώνα, και για το δημοκρατικό πολίτευμα διακυβέρνησης των ελευθερωμένων μετά την επανάσταση του Βαλκανικού χώρου¹. Για το σκοπό αυτό ετοίμασε το 1797 το σχετικό σχέδιο Συντάγματος του δημοκρατικού πολιτεύματος. Μετέφρασε το Γαλλικό Σύνταγμα του 1793, στο οποίο, ωστόσο, πρόσθεσε αρκετά δικά του στοιχεία, τα οποία δείχνουν το πρωτοπόρο πολιτικοκοινωνικό πνεύμα του Ρήγα². Ενδεικτικά αναφέρουμε την εκπαίδευση των κοριτσιών (άρθρο 22, «Τα Δίκαια του Ανθρώπου»), τα δικαιώματα στις ομάδες, τις μειονότητες (άρθρο 7 του Συντάγματος), την προστασία των πολιτών από την τοκογλυφία (άρθρο 35, «Τα Δίκαια του Ανθρώπου»), τα φυσικά δίκαια του ανθρώπου είναι «θεόθεν δοσμένα» («Επαναστατική Προκήρυξη») κ.ά.

Σχετικά με την θανατική ποινή ο Ρήγας διαφοροποιείται, παρόμοια, από το Γαλλικό πρότυπο του 1793, το οποίο μετέφρασε. Συγκεκριμένα, ενώ το άρθρο 27 των «Δικαιών του Ανθρώπου» (*Déclaration des droits de l'homme et du citoyen*) προέβλεπε την θανατική ποινή στον άρπαγα της κυριαρχίας του λαού, «*Que tout individu qui usurperait la souveraineté, soit à l'instant mis à mort par les hommes libres*», ο Ρήγας θεσπίζει την φυλάκιση και τιμωρία του και όχι την θανατική ποινή του. Συγκεκριμένα, προτείνει όπως

¹ Δημ. Καραμπερόπουλου, *Το στρατηγικό σχέδιο της επανάστασης του Ρήγα Βελεστινλή*, έκδ. Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα, Αθήνα 2016.

² Βλ. παράλληλα το κείμενο του Γαλλικού προτύπου με του Ρήγα Βελεστινλή: Λ. Βρανούση, *Ρήγας Βελεστινλής-Φεραίος*, 'Απαντα Νεοελλήνων Κλασικών, τόμ. 2, Αθήνα 1968, σελ. 681-727. Απ. Δασκαλάκη, *Το πολίτευμα του Ρήγα Βελεστινλή*, Αθήνα 1976, σελ. 74-111. Πασχ. Κιτρομηλίδη, *Ρήγα Βελεστινλή, 'Απαντα τα Σωζόμενα*, τόμος Πέμπτος, Αθήνα 2000, σελ. 119-135.

«Κάθε άνθρωπος, οπού ήθελεν αρπάσει την αυτοκρατορίαν (κυριαρχία) και την εξουσίαν του έθνους, ευθύς να φυλακώνεται από τους ελευθέρους άνδρας, να κρίνεται, και κατά νόμον να παιδεύεται»³. Τονίζεται ότι και στο άρθρο 13 των «Δικαίων του Ανθρώπου», ο Ρήγας συνιστά όπως κατά την σύλληψη και προφυλάκιση του πολίτη για κάποιο αδίκημα, μέχρι να δικαστεί, θα πρέπει «κάθε αυστηρότης, καθώς δέσιμον, υβρισμοί, δαρμοί... να είναι εμποδισμένα».

Ωστόσο θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο Ρήγας θα είχε υπόψιν και τις απόψεις συγγραφέων της εποχής του, οι οποίοι διατύπωναν την άποψη της θανατικής ποινής σε ιδιαίτερες περιπτώσεις. Συγκεκριμένα, θα γνώριζε το σημαντικό έργο του Μοντεσκιέ, *Το Πνεύμα των Νόμων*, το οποίο ο Ρήγας είχε σκοπό να το εκδώσει· ο ίδιος στο *Φυσικής απάνθισμα*⁴, αναγράφει την είδηση πως είχε μεταφράσει το ήμισυ του έργου και ότι θα το εξέδιδε μόλις περάτωνε την μετάφραση, κάτι που δυστυχώς δεν έχει γίνει και δεν έχει μέχρι σήμερα ανευρεθεί το σχετικό χειρόγραφο ή αντίγραφό του. Στο έργο αυτό και ιδιαίτερα στο κεφάλαιο «*Η ελευθερία ευνοείται από τη φύση των ποινών και την αναλογικότητά τους*» ο Μοντεσκιέ (Charles Montesquieu, 1689-1755) διατυπώνει την άποψη της θανατικής ποινής στην τέταρτη κατηγορία εγκλημάτων, που έχουν σχέση με την ασφάλεια των πολιτών. Συγκεκριμένα γράφει ότι «Ένας πολίτης είναι άξιος της ποινής του θανάτου όταν παραβιάζει την ασφάλεια μέχρι σημείου να αφαιρεί τη ζωή να επιχειρεί να την αφαιρέσει. Αυτή η θανατική καταδίκη είναι κάτι σαν φάρμακο της ασθενούς κοινωνίας»⁵. Και στη συνέχεια τονίζει πως «Όταν παραβιάζεται η ασφάλεια αναφορικά με την περιουσία, μπορεί και να συντρέχουν λόγοι να επιβληθεί η θανατική ποινή· αλλά ίσως θα ήταν προτιμότερο και πιο σύμφωνο με τη φύση να τιμωρούνται τα εγκλήματα εις βάρος της ασφάλειας των αγαθών με την δήμευση των αγαθών».

Παρόμοια και στο βιβλίο του Ιταλού νομομαθούς Καίσαρος Βεκκαρίου, *Περί αμαρτημάτων και ποινών*, το οποίο εκδόθηκε στα

3 Νικολάου Πανταζόπουλου, Μελετήματα για τον Ρήγα Βελεστινλή, έκδ. Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης Φερών-Βελεστινίου-Ρήγα, Αθήνα 1998, σελ. 39.

4 Ρήγα Βελεστινλή, *Φυσικής απάνθισμα*, Βιέννη 1797, φωτομηχανική επανέκδοση με την προσθήκη ευρετηρίου από την Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστινίου-Ρήγα, επιμέλεια Δημ. Καραμπερόπουλου, Αθήνα 2006, σελ. 176. Επίσης την έκδοση της Βουλής των Ελλήνων, Δεύτερος τόμος, Εισαγωγή-επιμέλεια-σχόλια Κώστα Πέτσιου, Αθήνα 2002, 200.

5 Μοντεσκιέ, *Το Πνεύμα των Νόμων*, Εισαγωγή Παναγιώτης Κονδύλης, μετάφραση Κωστής Παπαγιώργης, Παναγιώτης Κονδύλης, Εκδόσεις «Γνώση», τόμ. Α', Αθήνα 1994, σελ. 341

Ιταλικά το 1765 και 1774 και στα Γαλλικά το 1766, (πιθανότατα ο Ρήγας να είχε γνώση του περιεχομένου), και στα ελληνικά από τον Αδαμάντιο Κοραή το 1802, σημειώνεται ότι η θανατική ποινή δυνατόν να επιβληθεί σε ιδιαίτερες περιπτώσεις, «*Διά δύο μόνως αιτίας δύναται να κριθή αναγκαίως ο θάνατος του πολίτου. Η πρώτη είναι, όταν αυτός μ' όλον ότι στερημένος της ελευθερίας με την φυλάκωσιν, έχη όμως τοιαύτας με άλλους σχέσεις και δύναμιν τοσαύτην, ώστε να κινδυνεύη η ειρήνη και ησυχία όλου του έθνους, ή όταν η ζωή του δύναται να μεταβάλη την παρούσαν πολιτικήν κατάστασιν. Και τούτο συμβαίνει, όταν το έθνος αναλαμβάνει, ή αποβάλλει την ελευθερίαν του, ή εις καιρόν αναρχίας, όταν αι αταξίαι κρατούσι τον τόπον των νόμων*»⁶.

Διαπιστώνεται, συμπερασματικά, ότι ο Ρήγας το 1797 εναντιώνεται στην θανατική ποινή. Προτείνει την τιμωρία του ενόχου, την φυλάκισή του και όχι την θανατική ποινή, όπως ανέγραφε το Γαλλικό Σύνταγμα του 1793. Προηγήθηκε δύο σχεδόν αιώνες στην κατάργηση της «εσχάτης των ποινών», της θανατικής ποινής, από την Ελλάδα και από άλλες χώρες της Ενωμένης Ευρώπης. Στην Ελλάδα με νόμο του 1983 επί υπουργίας Δικαιοσύνης Γεωργίου Κουβελάκης, νόμος 2172/1993, άρθρο 33, παράγραφος 1, ΦΕΚ Α' 207, (κυβέρνηση Ανδρέα Παπανδρέου), καταργήθηκε η θανατική ποινή και στη συνέχεια επιβεβαιώθηκε στην Συνταγματική Αναθεώρηση του 2001. Ας σημειωθεί ότι η θανατική ποινή διατηρείται ακόμη, όπως ενδεικτικά στις ΗΠΑ και στις Μουσουλμανικές χώρες.

6 Καίσαρος Βεκκαρίου, *Περί αμαρτημάτων και ποινών*, μετάφραση Δ. Κοραή, εν Παρισίοις 1802, σελ. 79.